

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE
TRGOVINE I EKONOMSKIH
ODNOSA

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ
ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ
ОДНОСА

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN
TRADE AND ECONOMIC
RELATIONS

**IZVJEŠĆE O MEĐUNARODNOJ POMOĆI ZA SEKTOR POLJOPRIVREDE,
PREHRANE I RURALNOG RAZVOJA 2019. U BOSNI I HERCEGOVINI**

Sarajevo, svibanj 2020. godine

Sadržaj

1. UVOD.....	2
2. INSTITUCIONALNI OKVIR SEKTORA POLJOPRIVREDE, PREHRANE I RURALNOG RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	2
3. OPĆI I SPECIFIČNI CILJEVI ZA POLJOPRIVREDU, PREHRANU I RURALNI RAZVOJ U BOSNI I HERCEGOVINI.....	4
3.1. OPĆI CILJEVI	5
3.2. SPECIFIČNI CILJEVI.....	6
3.3. PRIORITETNA PODRUČJA I MJERE	6
4. PLANIRANJE I KOORDINACIJA MEĐUNARODNE POMOĆI U BOSNI I HERCEGOVINI.....	6
4.1. PLANIRANJE I KOORDINACIJA MEĐUNARODNE POMOĆI U SEKTORU POLJOPRIVREDE, PREHRANE I RURALNOG RAZVOJA.....	7
4.1.1. Prethodne informacije.....	7
4.1.2. Djelovanje Radne skupine u 2019. godini.....	8
DONATORI, REGIONALNE INICIJATIVE I KREDITORI ZA SEKTOR POLJOPRIVREDE, PREHRANE I RURALNOG RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2019. GODINI	9
5. DONATORI	9
5.1. EUROPSKA UNIJA	9
5.1.1. IPA 2018 - Akcija za sektor: Poljoprivreda i ruralni razvoj.....	9
5.1.2. IPA 2016 - Akcija za sektor: Konkurentnost i inovacije – lokalne strategije razvoja.....	10
5.1.3. Pomoć iz Instrumenta tehničke pomoći Europske komisije - TAIEX.....	11
5.1.4. Pomoć iz inicijative Europske komisije „Bolje obuke za sigurniju hranu“ - BTSF.....	11
5.1.5. Pomoć Europske agencije za sigurnost hrane (EFSA).....	12
5.2. KRALJEVINA ŠVEDSKA/SIDA	12
5.3. MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA ZA HRANU I POLJOPRIVREDU PRI UJEDINJENIM NARODIMA - FAO.....	13
5.3.1. FAO Opće povjerenstvo za ribarstvo Mediterana – GFCM.....	13
5.4. RAZVOJNI PROGRAM UJEDINJENIH NARODA - UNDP.....	14
5.5. REPUBLIKA ČEŠKA/CZDA	14
5.6. REPUBLIKA ITALIJA	16
5.7. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE/USAID.....	16
6. REGIONALNE INICIJATIVE	17
6.1. STALNA RADNA SKUPINA ZA REGIONALNI RURALNI RAZVOJ ZEMALJA JUGOISTOČNE EUROPE -SWG RRD 17	
7. KREDITORI.....	18
7.1. SVJETSKA BANKA	18
7.2. MEĐUNARODNI FOND ZA RAZVOJ POLJOPRIVREDE – IFAD.....	19
8. PREPORUKE I ZAPAŽANJA.....	20
8.1. PREPORUKE EUROPSKE KOMISIJE, PARLAMENTARNE SKUPŠTINE BiH I VIJEĆA MINISTARA BiH.....	21
8.2. ZAPAŽANJA.....	21
9. PRILOZI	23
9.1. KORIŠTENJE TAIEX INSTRUMENTA TEHNIČKE POMOĆI EUROPSKE UNIJE U BOSNI I HERCEGOVINI U 2019. GODINI	23
9.2. BTSF 2019 - BOSNA I HERCEGOVINA	25
9.3. POPIS PROJEKATA U PODRUČJU POLJOPRIVREDE, PREHRANE I RURALNOG RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2019. GODINI	26

1. Uvod

Redovito godišnje Izvješće o međunarodnoj pomoći za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja 2019. u Bosni i Hercegovini (Izvješće) izrađuje se sukladno članku 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a na temelju prikupljenih podataka, praćenja aktivnosti i razmjene informacija s donatorima i korisnicima sredstava međunarodne pomoći.

Izvješće sadrži podatke koji omogućavaju zainteresiranim stranama bolji uvid u aktivnosti institucija u Bosni i Hercegovini i aktivnosti međunarodnih donatora i ima namjeru pomoći u identifikaciji potreba poljoprivrednog sektora u ostvarivanju planiranih sektorskih ciljeva. Također, ono ima za cilj pomoći potencijalnim donatorima u izradi njihovih planova i određivanju prioriteta za potpore i ulaganja u sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja sukladno strateškim prioritetima u Bosni i Hercegovini.

Ovo Izvješće je sačinjeno na temelju prikupljenih informacija i u suradnji sa sudionicima u procesu planiranja i koordinacije međunarodne pomoći te onih koji su dostavili materijale za njegovu izradu.

Strukturu Izvješća čine poglavlja koja se odnose na institucionalni okvir sektora, opće i specifične ciljeve razvoja sektora, planiranje i koordinaciju donatorske pomoći u sektoru, pregled strateških dokumenata aktivnih bilateralnih i multilateralnih donatora i njihovih aktivnosti, pregled tekućih programa i projekata, zapažanja i preporuke.

2. Institucionalni okvir sektora poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini

U cilju predstavljanja aktivnosti za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini, u ovom dijelu se opisuje djelokrug rada i organizacijska struktura ključnih institucija sektora. Na temelju ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine sve upravne razine vlasti, počevši od općinskog pa do BiH razina, imaju određene obveze i odgovornosti za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

Najveći dio dodijeljenih poslova koji se odnose na poljoprivredni sektor na razini BiH su u nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine (Ministarstvo).

Pored aktivnosti koje su vezane za vanjskotrgovinsku politiku i strana ulaganja, međunarodne trgovinske odnose, carinsko-tarifnu politiku, gospodarski razvoj, poduzetništvo i zaštitu potrošača, Ministarstvo je odgovorno za obavljanje poslova i zadaća koji se odnose na određivanje politika, temeljnih principa, koordinaciju djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela i institucija na međunarodnom planu u području poljoprivrede¹.

Organizacijska jedinica u okviru Ministarstva koja provodi aktivnosti u oblasti poljoprivrede je Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj (Sektor za poljoprivredu) koji je zadužen za uspostavu okvira za razvoj sektorskih strategija, politika, programa i mjera te koordinaciju istih u cilju harmoniziranog pristupa razvoja poljoprivrede u cijeloj zemlji.

¹ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09)

Pored toga, Sektor za poljoprivredu ima značajnu ulogu u planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći u području poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja.

Nadležnosti u pogledu zdravlja životinja, zdravlja bilja, sigurnosti i kontrole kvalitete hrane na razini Bosne i Hercegovine imaju Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine, Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja i Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine.

Odgovornost u pogledu koordinacije i harmonizacije sustava plaćanja u Bosni i Hercegovini, u svrhu potpore mjerama agrarne politike i postupne prilagodbe sustavu plaćanja u Bosni i Hercegovini sa sustavom plaćanja Europske unije ima Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja).

Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine, Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja i Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja su upravne organizacije u okviru Ministarstva i za svoj rad izravno odgovaraju ministru, dok je Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine samostalna upravna organizacija, koja za svoj rad odgovara Vijeću ministara Bosne i Hercegovine (VM BiH), a s Ministarstvom surađuje u poslovima vezanim za aspekt sigurnosti hrane.

Na razini Bosne i Hercegovine postoje i druge agencije, instituti i direkcije čija je djelatnost izravno ili neizravno vezana za domenu poljoprivrede, a to su: Agencija za nadzor nad tržištem (odgovorna za obavještanje o riziku i opasnim proizvodima), Agencija za statistiku (prikupljanje statističkih podataka), Institut za intelektualno vlasništvo (nadležan za vođenje upravnog postupka vezanog za prava industrijskog vlasništva, kao što su patenti, zemljopisne oznake i sl.), Institut za akreditiranje (nadležan za pripremanje procesa akreditacije laboratorija, tijela za certificiranje i inspeksijskih tijela) i Institut za standardizaciju (zastupa Bosnu i Hercegovinu u europskim i međunarodnim organizacijama za ocjenjivanje usklađenosti do uspostave asocijacije ispitnih laboratorija i asocijacije kalibracijskih laboratorija).

Na razini entiteta nadležnosti za područje poljoprivrede su u Federaciji BiH dodijeljene Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ), a u Republici Srpskoj Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV RS), dok su u Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine dodijeljene Odjelu za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo.

U Federaciji Bosne i Hercegovine nadležnosti u oblasti poljoprivrede imaju i svih deset županija, a koje realiziraju kroz uspostavljene institucije/odjele koji su nadležni za pitanja poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i vodoprivrede.

Nadležnosti entitetskih ministarstava u području poljoprivrede se odnose na izradu i provedbu politika, usvajanje i provedbu zakona koji su donijeli nadležni organi entitetskih vlasti, kao i nadzor nad primjenom propisa. Entitetska ministarstva poljoprivrede su nadležna i odgovorna za upravljanje prirodnim resursima za razvoj poljoprivrede (ova nadležnost je u Federaciji BiH podijeljena sa županijskim institucijama), prehrambene industrije i pratećih djelatnosti u svim područjima poljoprivredne proizvodnje, uzgoja stoke, veterinarstva, zaštite bilja, ruralnog razvoja, ribarstva i lova, zaštite i korištenja poljoprivrednog zemljišta, poslova u oblasti vodoprivrede, veterinarske i fitosanitarne zaštite, zaštite javnog zdravlja, upravljanje, zaštitu i korištenje šumskih resursa, rad inspeksijske, savjetodavne i selekcijske službe, politike poticaja i dr.

Nadležnost Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine vezana je za razvoj i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i uzgoja stoke, zaštitu i korištenje poljoprivrednog zemljišta, veterinarsku i sanitarnu kontrolu zdravlja životinja i javnog zdravlja, primjenu kreditne politike, zaštite i racionalnog korištenja poljoprivrednog zemljišta, pružanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi i stočarstvu, obnavljanje šuma, zaštitu od nedozvoljene sječe, održavanje struktura za upravljanje vodama i dr.

Sukladno članku III. Ustava Bosne i Hercegovine, svaki entitet ima obvezu pružiti svu potrebnu pomoć Vijeću ministara Bosne i Hercegovine kako bi se omogućilo izvršavanje međunarodnih obveza, te sukladno članku 8. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine² podržati razvoj svih neophodnih institucija i drugih tijela kako bi se osiguralo ispunjavanje međunarodnih obveza i trgovinskih standarda u onome što se odnosi na sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja i njihovog usklađivanja i integracije u EU.

3. Opći i specifični ciljevi za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj u Bosni i Hercegovini

U cilju povećanja zainteresiranosti međunarodnih donatora za ulaganje u sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, u sklopu ovog Izvješća, neophodno je istaknuti strateško opredjeljenje Bosne i Hercegovine (BiH) i prioritete sektora definirane legislativom i strateškim dokumentima, kao i opredjeljenjem BiH da postane jedna od članica Europske zajednice.

Kopenhagenski sporazum, koji propisuje kriterije za članstvo u Europskoj uniji koje zemlje pristupnice, a i BiH, moraju ispuniti, uključuje gospodarske kriterije kojima se navodi da proizvođači moraju biti u stanju nositi se sa pritiscima konkurencije i tržišnih snaga unutar Unije. Ovi zahtjevi su definirani u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), u kome se navodi da je u BiH, na planu poljoprivrede, potrebno izvršiti modernizaciju i restrukturiranje sektora poljoprivrede i prehrambene industrije u BiH, posebno u smislu ispunjavanja veterinarskih i fitosanitarnih zahtjeva EU-a i približavanja zakona BiH pravilima i standardima Europske unije.

BiH se obvezala da će provesti Reformsku agendu BiH koju su usvojile vlade na entitetskoj razini i Vijeće ministara BiH, a koja navodi prioritete mjere čiji je cilj potaknuti gospodarstvo, otvoriti radna mjesta i omogućiti približavanje EU. Institucije EU-a su blisko surađivale s BiH u identificiranju prioriteta mjera tako da su ciljevi tijesno povezani s ciljevima novog pristupa EU-a o gospodarskom upravljanju na Zapadnom Balkanu i sukladne su s programom gospodarskih reformi, kao temeljnim elementom koji treba potaknuti sveobuhvatne strukturalne reforme da bi se održala makroekonomska stabilnost i postigao rast i konkurentnost.

Program gospodarskih reformi Bosne i Hercegovine za razdoblje 2019-2021. je usklađen s navedenim dokumentima i dalje ukazuje na ključne sektorske potrebe i ograničenja, kao što su usklađivanje sustava veterinarskih i fitosanitarnih kontrola s europskim standardima, jačanje administrativnih kapaciteta posebno u pogledu inspeksijskih službi i laboratorija; preuzimanje EU regulative i uspostava struktura kojim će se osigurati dostizanje potrebne razine standarda

² Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08)

kvalitete i sigurnosti hrane za nesmetanu trgovinu poljoprivrednim robama i izvoz svih roba animalnog i biljnog podrijetla na tržište Europske unije. U narednom razdoblju potrebno je uspostaviti provedbenu strukturu za korištenje pretpristupne pomoći poljoprivrednom sektoru kroz Instrument za pretpristupnu pomoć ruralnom razvoju kako bi se mogla povlačiti sredstva EU fondova koja su na raspolaganju za poljoprivredu i razvoj ruralnih područja.

Strategija Europske komisije za Zapadni Balkan, objavljena u veljači 2018. godine, ukazuje na značajan gospodarski potencijal regije Zapadnog Balkana sa višim stopama rasta od EU i njenog sve zanimljivijeg tržišta za robe i usluge EU-a koje postupno postaju dio europskih vrijednosnih lanaca. Razina gospodarske integracije s Unijom je već veoma visoka, prije svega zbog potpisanog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Međutim, potrebni su daljnji naponi kako bi se povećala konkurentnost domaćeg gospodarstva, riješila nezaposlenost, posebice među mladima i stvorile poslovne mogućnosti ne samo za lokalne dionike. Međutim, unatoč napretku u reformama i dalje postoje mnoga strukturna pitanja, uključujući mnogo toga što treba učiniti kako bi se zakonodavstvo uskladilo s pravnom stečevinom EU-a, uspostavile ili izgradile institucije i osigurali kapaciteti za provedbu pravne stečevine i primjenu pravila i standarda EU-a u svim područjima javne politike.

Isto tako, za BiH su veoma značajne i preporuke iz Mišljenja Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji s Analitičkim izvješćem.

Kada je u pitanju uloga i odgovornost nadležnih institucija u području poljoprivrede na svim razinama, ista je utvrđena Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. Ovaj Zakon je okvirni i uređuje ciljeve, načela i mehanizme za razvoj politika i strategija, strukturu i nadležnosti na svim razinama vlasti, njihove uloge i veze, mehanizme nadzora i evaluacije te upravni i inspekcijski nadzor. Također, provedba ovog propisa treba olakšati napredak u pravcu europskih integracija, u smislu koordinacije pripremnih aktivnosti za stvaranje uvjeta i mogućnosti za korištenje pretpristupne pomoći.

3.1. Opći ciljevi

Prema članku 4. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine, okvirni sektorski ciljevi u BiH su:

- a) aktiviranje neiskorištenih prirodnih i ljudskih resursa, razvoj održivog, konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, šumarstva i ishrane;
- b) povećanje stupnja zadovoljavanja potreba stanovništva vlastitom hranom i zamjena uvoza hrane domaćom proizvodnjom za koju postoje prirodni i drugi uvjeti te smanjenje vanjsko-trgovinskog deficita poljoprivredno-prehrambenih proizvoda;
- c) osiguranje usklađivanja i integracije sektora u EU i globalno tržište;
- d) poticanje raznolikosti gospodarskih djelatnosti, poboljšanje zaposlenosti te općih uvjeta za ostvarenje prihoda i poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima;
- e) osiguranje pristupa i raspoloživosti visokokvalitetne, pristupačne i sigurne hrane;
- f) osiguranje racionalne uporabe i zaštite prirodnih resursa i bioraznolikosti;
- g) omogućavanje primjerenog životnog standarda i doprinos stabilnosti poljoprivrednog dohotka i prehrambene sigurnosti stanovništva koje se u što većoj mjeri podmiruje domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima.

3.2. Specifični ciljevi

Specifični ciljevi za sektor su: stvaranje učinkovitog, održivog i inovativnog poljoprivredno-prehrambenog sektora koji je konkurentan na tržištu EU-a, koji nudi zapošljavanje, socijalno uključivanje i bolji životni standard za poljoprivrednike i ruralno stanovništvo kao i nadogradnja institucionalnog sustava i usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a u sektoru i podsektorima koji su izravno povezani s izvoznim zahtjevima EU-a (sigurnost hrane, veterinarski i fitosanitarni standardi).

3.3. Prioritetna područja i mjere

Kako bi se proveli prethodno navedeni opći i specifični ciljevi, izvedeni iz ranije usvojenih strateških dokumenata, aktivnosti institucija i donatora je potrebno usredotočiti na šest strateških ciljeva iz Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) - Okvirni dokument (SPRR), osiguravajući pri tome njihovu međusobnu komplementarnost i konzistentnost, i to:

- I. Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uvjeta poslovanja s okruženjem;
- II. Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje razine investicija i unapređenje prijenosa znanja i promoviranje inovacija;
- III. Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvalitete i sigurnosti i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti;
- IV. Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagodba klimatskim promjenama;
- V. Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga;
- VI. Unapređenje institucionalnih sustava i kapaciteta i harmonizacija pravnog okvira iz područja poljoprivrede i ruralnog razvoja na svim razinama vlasti, sukladno ustavnim nadležnostima, u smjeru postupnog približavanja zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU-a.

SPRR se temelji na strateškim dokumentima entiteta i to: Srednjoročnoj strategiji razvoja poljoprivrednog sektora FBiH (2015-2019), Programu ruralnog razvoja FBiH (2018-2021) i Strateškom planu razvoja poljoprivrede i ruralnih područja RS (2016-2020). Strateški plan RR je kreiran pristupom „od sredine ka gore“, uz potpuno poštovanje ustavom dodijeljenih nadležnosti, promovirajući praktična rješenja koja će osigurati stvaran i mjerljiv napredak u interesu svih poljoprivrednih i ruralnih sudionika u sektoru.

4. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u Bosni i Hercegovini

Institucionalna obveza koordinacije donatora na razini BiH je podijeljena između Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine (MFiT) za sve donatore i međunarodne financijske institucije i Direkcije za europske integracije (DEI) za donatore iz EU-a. Konzultacije s donatorima se odvijaju i na ostalim razinama vlasti.

Koordinaciju međunarodne pomoći u BiH vrši MFiT, odnosno Sektor za koordinaciju međunarodne gospodarske pomoći. Planirano je da MFiT, posredstvom Sektora za financiranje

programa i projekata pomoći EU-a, odnosno Središnje jedinice za financiranje i ugovaranje programa i projekata pomoći EU-a, obavlja poslove vezane za financiranje, ugovaranje nabavke, plaćanje, nadzor i kontrolu provedbe svih programa i projekata pomoći EU-a u BiH, pa i onih iz oblasti poljoprivrede. Također, MFiT vodi bazu podataka o programima i projektima međunarodne pomoći i Programa javnih investicija koji su dostupni na internet stranici MFiT-a.

MFiT redovito organizira sastanke Foruma za koordinaciju donatora i objavljuje godišnja izvješća o donatorstvu (*Donor mapping report* - Pregled aktivnosti donatora) koji prikazuju donatore koji su aktivni u Bosni i Hercegovini te utvrđuju njihov doprinos po sektorima.

Direkcija za europske integracije (DEI), odnosno Ured državnog IPA koordinatora (DIPAK), kao stalno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, glavni je operativni partner Europskoj komisiji u procesu stabilizacije i pridruživanja, koordinator je u BiH po pitanjima koja se odnose na politike i strategiju europskih integracija, usklađivanje zakona i koordinaciju pomoći u svim područjima, pa i u području poljoprivrede, kroz aktivnosti organizacijske jedinice Sektora za koordinaciju pomoći EU-a.

Značajnu ulogu u planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći, posebice u području izgradnje institucionalnih kapaciteta, ima i Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine.

4.1. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u Sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja

4.1.1. Prethodne informacije

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH osigurava planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći na razini BiH što podrazumijeva, s jedne strane, koordinaciju interesa relevantnih aktera unutar zemlje i, s druge strane, koordinaciju aktivnosti donatora u ovom sektoru. Dodatno, jedan od kriterija Sektorskog pristupa u okviru IPA-e upravo zahtjeva postojanje sektorske strukture za koordinaciju donatora i izrade Godišnjeg izvješća o donatorskoj pomoći za dani sektor.

S tim u vezi, 2008. godine je, u cilju provedbe mjere 1.8. Prvog prioritarnog područja Operativnog programa Bosne i Hercegovine za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj u BiH (2008-2011), uspostavljena Radna skupina za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja (Radna skupina).

Radna skupina se, pored preporuka iz strateških dokumenata Bosne i Hercegovine za ovaj sektor, rukovodi preporukama iz Mišljenja Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji s Analitičkim izvješćem, zatim ključnim načelima iz Pariške deklaracije o djelotvornoj pomoći³, koju je Bosna i Hercegovina potvrdila 2010. godine i načelima širokog sektorskog pristupa koji se primjenjuje kod programiranja u okviru Instrumenta za pretprijetnu pomoć EK-a (IPA).

3 (1)Vlasništvo, (2) Uklapanje, (3) Usklađivanje, (4) Upravljanje usmjereno ka rezultatima i (5) Međusobna odgovornost

Radna skupina je formalizirana 2012. godine, kada su Odlukom ministra utvrđeni njezin sastav, prava i obveze članova. Radnu skupinu čine predstavnici Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Vlade Brčko distrikta BiH, Ministarstva financija i trezora BiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ureda za veterinarstvo BiH, Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja, Direkcije za europske integracije i Agencije za unapređenje stranih investicija BiH te predstavnici zadružnih saveza Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine - u ulozi nevladinih organizacija.

Radna skupina ima zadatak da sustavno prati programiranje i realizaciju pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći i planira održavanje donatorskih sastanaka. Predstavnici institucija imaju značajnu ulogu u programiranju i implementaciji projekata i programa međunarodne pomoći. Kroz aktivno sudjelovanje u radu upravnih odbora projekata imaju i upravljačku ulogu.

Članovi Radne skupine sudjeluju u ažuriranju podataka o međunarodnoj pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, a u svrhu pripreme Godišnjeg izvješća o međunarodnoj pomoći za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u BiH. Prethodno Izvješće o međunarodnoj pomoći za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u BiH za 2018. godinu je razmotren i usvojen na 174. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine održanoj 2. srpnja 2019. godine.

Članovi Radne skupine, također, međusobno razmjenjuju informacije u području poljoprivrede, ruralnog razvoja, sigurnosti hrane veterinarske i fitosanitarne oblasti u cilju što boljeg upravljanja projektima, te radi izbjegavanja njihovog preklapanja i dupliranja.

4.1.2. Djelovanje Radne skupine u 2019. godini

U 2019. godini Radna skupina je, u suradnji s TAIEX koordinatorom za poljoprivredu, bila posebno aktivna kod programiranja Tehničke pomoći Europske komisije i instrumenta za razmjenu informacija (*Technical Assistance and Information Exchange – TAIEX*) koja je dostupna u okviru Glavne uprave Europske komisije za susjedsku politiku i pregovore o proširenju (DG NEAR).

U tom smislu predstavnicima institucija svih razina vlasti Bosne i Hercegovine, nadležnih za poglavlja 11., 12. i 13. *acquis*-a, je tijekom 2019. godine, osigurano sudjelovanje u sedam ekspertnih misija, devet radionica i pet studijskih posjeta zemljama Europske unije (Prilog 9.1.).

Preporuke eksperata nastale nakon ovih događaja formulisane su u kontekstu prioritarnih aktivnosti u procesu usklađivanja bh. zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a u navedenim poglavljima.

Članovi Radne skupine su se upoznali s Mišljenjem (*Avis*) Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji s Analitičkim izvješćem koje je objavljeno 29.05.2019. godine kako bi se u budućem radu rukovodili preporukama iz Mišljenja.

MVTEO je koordinirao pripremu izrade Izvješća o provedbi IPA II za 2019. godinu kojeg priprema DIPAK Ured, te su članovi Radne skupine dali svoj doprinos za njegovu pripremu.

U suradnji sa članovima Radne skupine pripremljen je materijal za izvješćivanje na 4. IPA Monitoring odboru (MO) koji je održan 6. studenoga 2019. godine, a na kome je predstavnik

koordinirajuće institucije - MVTEO, kao sektorski koordinator izvješćivao o aktivnostima vezanim za IPA II u razdoblju između dva MO-a.

Isto tako, članovi Radne skupine su upoznati s preporukama sa 4. sastanka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje koji je održan 7. studenoga 2019. godine, uz prijedlog da se preporuke u vidu aktivnosti odmah ugrade u Plan rada za 2020. godinu o čemu će se sustavno izvješćivati Europska komisija.

Donatori, regionalne inicijative i kreditori za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini u 2019. godini

Najznačajniji donatori u ovom sektoru u BiH su Europska unija, Kraljevina Švedska, specijalizirane organizacije pri Ujedinjenim narodima FAO i UNDP, Republika Češka, Republika Italija i Sjedinjene Američke Države. Međunarodna pomoć za Bosnu i Hercegovinu pruža se i kroz projekte koji se provode putem regionalnih inicijativa kao što je Stalna radna skupina za regionalni ruralni razvoj zemalja Jugoistočne Europe - SWG RRD. Usluge kreditiranja razvoja poljoprivrede u Bosni i Hercegovini pružaju međunarodne financijske institucije kao što su Međunarodni fond za razvoj poljoprivrede - IFAD i Svjetska banka (s članicama).

U nastavku se nalaze osnovni podaci o strateškim razvojnim dokumentima donatora i kreditora i njihovim aktivnostima, a u Prilogu 9.3. ovog Izvješća i popis projekata provedenih tijekom 2019. godine.

5. Donatori

5.1. Europska unija

U drugoj polovici 2018. godine, Europska komisija je usvojila Indikativni strateški dokument (ISP) za BiH za Instrument pretpristupne pomoći II (IPA II). Pored ostalih i Sektor: poljoprivreda i ruralni razvoj uvršten je u ISP što znači da je otvorena mogućnost za korištenje ovih sredstava. Budući da je u veljači 2018. godine usvojen cjelodržavni strateški dokument - Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine za razdoblje (2018-2021) - Okvirni dokument, stvoreni su uvjeti za programiranje u okviru ovog instrumenta pomoći u cilju jačanja konkurentnosti sektora poljoprivrede.

5.1.1. IPA 2018 - Akcija za sektor: Poljoprivreda i ruralni razvoj

Tijekom 2019. godine su izvršene pripreme za implementaciju programa iz IPA 2018 pod nazivom „EU potpora u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih standarda“ putem kojeg će EU podržati provedbu SSP-a kroz razvoj učinkovitog, održivog i inovativnog poljoprivredno-prehrambenog sektora koji je konkurentan na tržištu EU-a i nudi zapošljavanje, socijalno uključivanje i kvalitetu života seoskog stanovništva. Stoga je u fokusu ove pomoći modernizacija poljoprivredno-prehrambenog sektora u BiH kao sredstva za jačanje ruralnog gospodarstva i osiguranje bolje kvalitete života ruralnog stanovništva.

Modernizacija poljoprivredno-prehrambenog sektora planira se postići kroz dva stupa, odnosno dva prioritetna područja: kroz mjere podrške konkurentnosti (sukladno naprijed navedenim strateškim ciljevima I., II., IV. i V. SPRR) i kroz usklađivanje s pravnom stečevinom i kroz

izgradnju kapaciteta ključnih sektorskih i podsektorskih područja za implementaciju mjera sektorske politike.

U tom smislu, opći cilj programa pod radnim nazivom „EU4Agri“ iz IPA 2018 za cijelu BiH glasi: Modernizacija poljoprivredno-prehrambenog sektora i jačanje ruralne ekonomije u BiH.

Postavljena su i dva specifični cilja, odnosno dvije komponente:

1. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje i radnih mjesta i usluga u ruralnim područjima i ojačati kapacitete institucija nadležnih za sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja u cilju ispunjavanja obveza koje proizlaze iz procesa integracije u EU; i
2. Podržati usklađivanje pravne stečevine i provedbu mjera politike u područjima sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih standarda.

Iznos koji je EK namijenila za ovaj projekt, odnosno program je 30 milijuna eura i ovaj iznos će biti distribuiran u razdoblju od četiri godine. Financijski sporazum između BiH i EK za Akcijski program IPA 2018 je potpisan 9.12.2019. godine.

Aktivnosti predviđene IPA-om 2018 su usklađene s prioritetima iz SPRR 2018-2021., odnosno entitetskim strateškim dokumentima što podrazumijeva proračunsku potporu na razini oba entiteta i BD-a za poljoprivredu i RR.

Tijekom 2019. godine UNDP BiH i Češka razvojna agencija (CzDA) su odabrane kao agencije za provedbu prve komponente ovog programa. Twinning institucije/konzorciji za provedbu druge komponente bit će poznati u prvoj polovici 2020. godine kada se očekuje i početak cjelokupne provedbe programa.

5.1.2. IPA 2016 - Akcija za sektor: Konkurentnost i inovacije – lokalne strategije razvoja

Iz programa IPA 2016, tijekom 2019. godine je proveden projekt pod nazivom: Konkurentnost i inovacije – lokalne strategije razvoja ili EU za biznis (EU4Bussines). Aktivnosti projekta su usmjerene na jačanje konkurentnosti privatnog sektora putem potpore izvozno orijentiranim malim i srednjim poduzećima (MSP), a koja su jednim dijelom vezana za poljoprivredu i u čijem su fokusu inovacije.

Ukupna vrijednost projekta iznosi 16,1 milijun eura, a od toga će se 4,4 milijuna eura izravne pomoći usmjeriti za sektor poljoprivrede i prehrane te za razvoj ruralnih područja. Blizu tri milijuna eura bit će iskorišteno za potporu investicijama u vidu nepovratnih sredstava i to kroz tri mjere podrške: (i) podrška investicijama u poljoprivrednim gospodarstvima namijenjena poljoprivrednim gospodarstvima, zadrugama i malim i srednjima poduzećima aktivnim u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji; (ii) potpora investicijama za prerađivačke kapacitete i marketing prehrambenih proizvoda, namijenjena zadrugama i malim i srednjim poduzećima aktivnim u preradi i proizvodnji prehrambenih proizvoda; (iii) potpora investicijama za provedbu lokalnih razvojnih strategija s naglaskom na diverzifikaciji ruralnog gospodarstva, namijenjena lokalnim upravama i lokalnim akcijskim skupinama i njihovim partnerima.

Također, projekt aktivno podržava unapređenje poslovnog okruženja, tako što pruža tehničku pomoć vlastima u BiH u izradi, upravljanju i praćenju poticajnih mjera za privatni sektor te osigurava nepovratna sredstva malim i srednjim poduzećima, s ciljem jačanja njihovog poslovanja, bolje međusektorske suradnje te stimulacije poduzetničkih inicijativa, što će izravno utjecati na provedbu prioriteta iz Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) – Okvirni dokument.

Projekt provode međunarodne agencije: Njemačka agencija za razvoj (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit - GIZ*), Razvojni program Ujedinjenih naroda (*United Nation Development Programme - UNDP*) i Međunarodna organizacija rada (*International Labour Organisation - ILO*).

Tijekom 2019. godine provedeni su investicijski projekti u okviru prve mjere (razvoj primarne proizvodnje) i druge mjere (razvoj proizvodnih kapaciteta i marketinga u prerađivačkim poduzećima).

Provedba deset investicijskih projekata (1,62 milijuna KM) u okviru prve mjere usmjerene na razvoj primarne proizvodnje nastavit će se i u 2020. godini. Pet poduzeća je već dovršilo svoje investicijske projekte u skladu s uvjetima ugovora, dok pet projekata i dalje traje.

Napredak druge mjere podrške: Javni poziv je bio otvoren od 29. srpnja do 9. listopada 2019. godine. Ukupno su primljene 32 prijave. Za financiranje je odabrano 11 investicijskih projekata u ukupnom iznosu od 2,5 milijuna KM.

5.1.3. Pomoć iz Instrumenta tehničke pomoći Europske komisije - TAIEX

Tehnička pomoć Europske komisije i instrument za razmjenu informacija (*Technical Assistance and Information Exchange – TAIEX*) je tehnička pomoć koja je dostupna u okviru Glavne uprave za susjedstvo i pregovaranje proširenja u okviru Europske komisije (DG NEAR). Cilj TAIEX instrumenta je da novim članicama EU-a, zemljama u procesu pristupanja, zemljama kandidatkinjama i zemljama Zapadnog Balkana pruži kratkoročnu tehničku pomoć sukladno općim ciljevima politika Europske komisije u području približavanja, transpozicije i uvođenja EU legislative.

Predstavnici institucija Bosne i Hercegovine nadležnih za poglavlja 11. i 12. *acquis*-a su tijekom 2019. godine programirali i osigurali sudjelovanje predstavnika nadležnih institucija svih razina u sedam ekspertnih misija, devet radionica i pet studijskih posjeta zemljama Europske unije.

Korisnici ovog instrumenta su predstavnici Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske i Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Odjela za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ureda za veterinarstvo BiH i predstavnici drugih institucija i organizacija čiji je rad neposredno vezan za područje poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja (veterinarski inspektori, laboratorijsko osoblje itd.). Svi događaji su organizirani od strane korisnika i u suradnji s TAIEX uredom iz Bruxellesa (Prilog 9.1.).

5.1.4. Pomoć iz inicijative Europske komisije „Bolje obuke za sigurniju hranu“ - BTSF

Isto tako, Bosna i Hercegovina je, uz druge države, korisnik inicijative (projekta) EK-a: Bolje obuke za sigurniju hranu (*Better Training for Safer Food - BTSF*) koja ima za cilj organizaciju i razvoj strategije obuke u EU u cilju:

- 1) Osiguranja i održavanja visoke razine zaštite potrošača i zdravlja životinja, dobrobiti životinja i zdravlja bilja;
- 2) Promoviranja harmoniziranog pristupa funkcioniranju sustava EU-a i nacionalnih kontrola;
- 3) Stvaranja ravnopravne razine za sve prehrambene tvrtke;

- 4) Unapređenja trgovine sigurnom hranom;
- 5) Osiguranja pravedne trgovine s trećim zemljama, a posebice sa zemljama u razvoju.

BTSF događaji u kojima su sudjelovali predstavnici Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja i Ureda za veterinarstvo BiH prikazani su u Prilogu 9.2.

5.1.5. Pomoć Europske agencije za sigurnost hrane (EFSA)

Agencija za sigurnost hrane BiH (Agencija) nastavlja aktivnosti na implementaciji projekta istraživanja prehrambenih navika stanovništva u BiH koji je podržan od strane Europske agencije za sigurnost hrane (*European Food Safety Agency – EFSA*) koja je za to i osigurala neophodna financijska sredstva. U izvještajnom razdoblju potpisan je novi Ugovor o međusobnoj suradnji EFSA-e i Agencije za razdoblje od 2019-2021. U suradnji s nadležnim institucijama u BiH u EFSA DWH uneseni su podaci o zoonozama, epidemijama prouzročeni hranom, ostacima pesticida i ostacima veterinarskih lijekova. U suradnji s EFSA-om u Sarajevu je održan 39. sastanak Mreže kontakt točaka EFSA-e na kojem su predstavnici 28 zemalja članica Europske unije i šest pretpripravnih zemalja, uključujući Bosnu i Hercegovinu, razmijenili informacije o trenutačnim aktivnostima i izazovima u području sigurnosti hrane u EU. U okviru sastanka Mreže kontakt točaka EFSA-e održana je B2B radionica na kojoj su predstavljene programi i projekti iz pretpripravnih fondova EU-a i razmijenjene informacije o aktualnim programima i projektima EU-a koji su na raspolaganju institucijama nadležnim za sigurnost hrane. U skladu s pretpripravnim obvezama stručnjaci iz Bosne i Hercegovine su 2019. godine redovito sudjelovali u radu tijela EFSA-e.

5.2. Kraljevina Švedska/Sida

Regionalno strateško načelo je primijenjeno kod kreiranja strateškog dokumenta Kraljevine Švedske. Ovaj dokument, pod nazivom „*Results strategy for Sweden’s reform cooperation with Eastern Europe, the Western Balkans and Turkey for the period 2014–2020*“ usredotočuje se na tri rezultata:

1. Poboljšanje gospodarske integracije s EU i razvoj tržišnog gospodarstva;
2. Jačanje demokracije, veće poštovanje ljudskih prava i razvijanje vladavine prava; i
3. Poboljšanje kvalitete okoliša, smanjenje utjecaja klimatskih promjena i poboljšanje otpornosti na klimatske promjene.

U BiH se od 2018. do 2022. godine implementira projekt „Jačanje izvoznog potencijala i poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača u BiH“ koji financira Kraljevina Švedska, a provodi SIDA s naglaskom na nastavak cijepljenja malih preživača protiv bruceloze.

U 2019. godini u suradnji s USAID nastavljena je provedba USAID/Sweden FARMA II projekta kojeg sufinancira Kraljevina Švedska.

Kraljevina Švedska kroz projekt, odnosno fond „Challenge to Change“ (C2C), pruža gospodarstvenicima u BiH jednokratnu i ograničenu potporu za prevladavanje nesigurnosti koje ograničavaju inovacije, istraživanje i razvoj, kao i ulaganja u nove pristupe. Zahvaljujući projektu C2C podržavaju se inovativni projekti kroz uvođenje novih ideja, proizvoda, metoda, usluga ili pristupa koji mogu dovesti do značajne promjene, a ne samo do marginalnih poboljšanja. Projekt provode Sarajevska regionalna razvojna agencija SERDA i Republička agencija za razvoj malih i srednjih poduzeća RARS. Partner u projektu je i Region Ostergotland

iz istočne Švedske. Glavni cilj projekta je jačanje gospodarskog razvoja u BiH, kao i suradnje Švedske i BiH.

U 2019. godini iz sredstava ovog fonda podržani su inovativni projekti u području prerade i proizvodnje hrane i to za: ZZ „Brka“ iz Brčkog, „Vrganj Promet“ iz Bužima, mljekaru „Pađeni“ iz Bileće, tvrtku „Bilje i ljekobilje“ iz Bjelosavljevića kod Sokoca, specijaliziranu poljoprivrednu zadrugu „AgroDar“ iz Cazina, obiteljski obrt za proizvodnju klica za ishranu „Klicko“ iz Sarajeva, web platformu za izravnu prodaju domaćih proizvoda www.farmer.ba i dr.

5.3. Međunarodna organizacija za hranu i poljoprivredu pri Ujedinjenim narodima - FAO

Kao organizacija u okviru UN-a, Međunarodna organizacija za hranu i poljoprivredu - FAO (*Food and Agriculture Organisation of the United Nation - UN FAO*) ima strateški pristup koji se temelji na Milenijskim razvojnim ciljevima (SDG), zatim na Okvirnom programu za razdoblje 2010-2019., te na FAO programskom okviru za BiH 2018-2021. (*Country programming framework for Bosnia and Herzegovina - CPF*).

Dva strateška cilja ovoga okvira su:

1. Jačanje konkurentnosti malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, lanaca vrijednosti i razvoj ruralnih životnih uvjeta za žene i muškarce kroz poboljšanu sigurnost hrane, fitosanitarne, veterinarske i institucionalne sustave; i
2. Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagodba i ublažavanje klimatskih promjena.

Sukladno navedenim ciljevima, eksperti FAO sudjeluju u provedbi projekata iz sredstava FAO TCP instrumenta (*Technical Cooperation Programme*) ili iz sredstava drugih donatora.

Tijekom 2019. godine u BiH su provedena dva projekta i to: „Potpora unapređenju nacionalnog sustava nadzora nad biljnim štetnim organizmima i sustava fitosanitarnog certificiranja“ za čiju je implementaciju odobreno 388.000 USD i u čije su aktivnosti uključene fitosanitarne laboratorije i fitosanitarna inspekcija u području zdravlja bilja, kao i projekt „Spremnost na odgovor u slučaju pojave afričke svinjske kuge na Balkanu“ s dodijeljenih 500.000 USD.

Također, u 2019. godini započela je provedba dva nova projekta: „Jačanje kapaciteta privatnog i javnog sektora u prioritetnim lancima vrijednosti“ za čiju je provedbu dodijeljeno 153.000 USD i „Smanjenje rizika od katastrofa za održivi razvoj“ za čiju je provedbu dodijeljeno 190.000 USD.

5.3.1. FAO Opće povjerenstvo za ribarstvo Mediterana – GFCM

FAO Opće povjerenstvo za ribarstvo Mediterana (Komisija) (*FAO General Fisheries Commission for the Mediterranean - FAO GFCM*), čine 23 zemlje članice, zajedno s Europskom unijom. Ciljevi GFCM-a su promoviranje razvoja, očuvanje, racionalno upravljanje i najbolje korištenje vodnih resursa, kao i održivi razvoj akvakulture na Mediteranu, Crnom moru i povezanim vodama.

GFCM je instrument za koordiniranje napora zemalja članica za učinkovito upravljanje ribolovom na regionalnoj razini sukladno Kodeksu o odgovornom ribarstvu (*Code of Conduct for Responsible Fisheries - CCRF*) i donosi obvezujuće preporuke za očuvanje i upravljanje ribarstvom i igra ključnu ulogu u upravljanju ribolovom u regiji.

Bosna i Hercegovina je u 2016. godini postala neugovorna članica Povjerenstva i koristi tehničku potporu ovog tijela u procesu usklađivanja zakonodavstva u području akvakulture i morskog ribarstva sa Zajedničkom ribarskom politikom EU-a, kao i sa odredbama i odlukama GFCM-a.

5.4. Razvojni program Ujedinjenih naroda - UNDP

Aktivnosti Razvojnog programa Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNDP BiH) bazirane su na Okviru razvojne pomoći Ujedinjenih naroda u BiH koje je usvojilo Vijeće ministara BiH i na Ciljevima održivog razvoja (*Sustainable Development Goals - SDG*). Kroz svoje djelovanje UNDP BiH sufinancira i implementira programe i projekte u više sektora uključujući i sektore poljoprivrede, prehrambene industrije te ruralnog razvoja i na taj način doprinosi unapređenju životnog standarda građana BiH.

Tijekom 2019. godine sljedeći projekti su doprinijeli razvoju poljoprivrednog i prehrambenog sektora u BiH:

Projekt Konkurentnost i inovacije – lokalne strategije razvoja (EU4Business) iz IPA 2016 koji je opisan u odjeljku 5.1.2. ovog Izvješća.

Projekt Lokalni integrirani razvoj (LIR) koji ima za cilj doprinijeti unapređenju životnog standarda za više od 100.000 stanovnika u BiH, te kroz suradnju s domaćim vlastima radi na uspostavi mehanizama i resursa potrebnih za socijalni i gospodarski razvoj BiH. Projekt je vrijednosti 6,6 milijuna eura i primarno ga financira Europska unija. Tijekom trogodišnje provedbe, projekt djeluje u okviru tri međusobno povezane komponente: i) poboljšanje kapaciteta lokalnih vlasti za bolju javnu upravu, ii) unapređenje usluga putem izgradnje bolje infrastrukture, i iii) stvaranje više prilika za generiranje prihoda za građane.

Tijekom 2019. godine, u okviru projekta LIR nastavljene su aktivnosti programa za razvoj poduzetništva u poljoprivredi i proizvodnji hrane (Agro-Food Start-up). Cilj ove aktivnosti je motiviranje, posebno mladih poduzetnika, stvaranje novih prerađivačkih kapaciteta, povećanje razina prerade poljoprivrednih proizvoda i dodavanje nove vrijednosti.

Pored programa za razvoj poduzetništva u poljoprivredi, projekt LIR djeluje na jačanju primarne poljoprivredne proizvodnje kroz podršku podizanja novih nasada, podizanja razina agro-tehničkog znanja kod poljoprivrednih proizvođača kroz savjetodavne usluge, te unapređenje agro-tehničkih uvjeta kroz investicije u protugradne sustave na dugogodišnjim nasadima.

5.5. Republika Češka/CzDA

U fokusu „Strategije razvojne suradnje Republike Češke 2018-2030“ je ispunjavanje odabranih tematskih prioriteta u razvojnoj i humanitarnoj oblasti koji odgovaraju ključnim ciljevima održivog razvoja UN-a (*Sustainable Development Goals - SDGs*). Bosna i Hercegovina je prioritetni partner razvojne pomoći Republike Češke u razdoblju 2018-2023.

Jedan od odabranih tematskih prioriteta za financiranje je poljoprivreda i ruralni razvoj, gdje će Češka razvojna pomoć doprinijeti eliminaciji gladi, poboljšanju ishrane i potpori ruralnom razvoju s naglaskom na izgradnju održive, ekološki prihvatljive i profitabilne poljoprivredne proizvodnje. Istovremeno će ova pomoć doprinijeti zaštiti biološke raznolikosti i ekosustava, posebice u obnovi tla i šuma te sprečavanju degradacije tla i dezertifikacije.

U 2019. godini nastavljeno je s provedbom projekta „Unapređenje sustava sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini u okviru razvojne suradnje između Republike Češke i Bosne i

Hercegovine“. Korisnici su Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine, Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine, Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo, Federalna uprava za inspeksijske poslove Federacije Bosne i Hercegovine, Republička uprava za inspeksijske poslove Republike Srpske i Inspektorat Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Pružatelj tehničke pomoći u okviru Češke razvojne pomoći je *Središnji institut za nadzor i kontrolu u poljoprivredi* Brno i *Državni veterinarski institut* Prag.

U komponentu „Potpora uspostavljanju funkcionalnog sustava kontrole pesticida i gnojiva, te integralne zaštite bilja (*Integrated Pest Management - IPM*) u trajanju od 36 mjeseci (2018 – 2021) uključena su sva nadležna tijela i institucije u oblasti fitofarmaceutskih sredstava i mineralnih gnojiva kroz sljedeće aktivnosti:

- provođenje revizije inspeksijskih tijela i laboratorija za analizu pesticida, validacija odgovarajućih laboratorijskih metoda;
- stvaranje funkcionalnog sustava kontrole sredstava za zaštitu bilja i gnojiva;
- izrada/stvaranje programa za registraciju sredstava za zaštitu bilja i gnojiva;
- uspostavljanje integralne proizvodnje u entitetima, uključujući izobrazbu inspektora za inspekcije; i
- izobrazba poljoprivrednih proizvođača o postupcima integralne zaštite bilja (IPM).

Za komponentu „Potpora uspostavi pilot sustava za kontrolu aditiva u hrani, sukladno Memorandumu o razumijevanju koji je Agencija za sigurnost hrane BiH potpisala s Češkom razvojnom agencijom, u 2019. godini održane su tri radionice pod nazivom „Deklariranje proizvoda od mesa i mlijeka, hranjive vrijednosti i prehrambeni aditivi“ na kojima je sudjelovalo 75 predstavnika mjerodavnih institucija u BiH i subjekata u poslovanju s hranom. Radionice su održane u listopadu 2019. godine u Sarajevu, Mostaru i Laktašima. Na prijedlog nadležnih institucija i eksperata Veterinarskog instituta iz Praga izabrano je pet laboratorija iz Bosne i Hercegovine za čije je stručno osoblje u okviru projekta organizirana izobrazba u Veterinarskom institutu u Pragu, a koja se odnosila na uvođenje i provedbu laboratorijskih metoda za analizu aditiva u hrani koje su primijenjene u laboratorijima u BiH. Sukladno zahtjevima koje su dostavile izabrane laboratorije, iste su opremljene potrebnom laboratorijskom opremom i potrošnim laboratorijskim materijalima.

U sklopu komponente koja se odnosi na sustav službenog uzorkovanja farmi peradi na salmonelu, u proteklom razdoblju provedene su sljedeće aktivnosti:

- izobrazba za osoblje Veterinarskog instituta Republike Srpske “Dr. Vaso Butozan” u Veterinarskom institutu u Pragu (15-20.4.2018.);
- studijsko putovanje za predstavnike nadležnih tijela u Veterinarski institut u Pragu (4-8.9.2018.);
- izobrazba za osoblje Veterinarskog instituta Republike Srpske “Dr. Vaso Butozan” kao priprema za održavanje PT testiranja u Bosni i Hercegovini (2-4.10.2018);
- izobrazba za veterinarske inspektore za uzorkovanje na farmama peradi (Sarajevo, 22-23.10.2018. i Laktaši 25-26.10.2018.);
- PT testiranje za salmonelu za sve laboratorije u BiH ovlaštene i akreditirane za program kontrole salmonele u fecesu (17-21.6.2019.)

- izobrazba vlasnika za uzorkovanje na farmama peradi (Laktaši, 20.6.2019., Sarajevo, 26.11.2019. i Srebrenik 27.11.2019.).

Nositelj svih aktivnosti je bio Ured za veterinarstvo BiH, a sve navedene aktivnosti su provedene u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko distrikta BiH.

Tijekom 2019. nastavljene su aktivnosti u okviru projekta „Podrška tradicionalnoj proizvodnji Livanjskog sira“ kojeg financira Vlada Republike Češke.

5.6. Republika Italija

Ured Talijanske agencije za razvojnu suradnju (AICS) u Sarajevu doprinosi inkluzivnom i održivom rastu zemlje i njenom putu ka europskim integracijama. Prioritetne oblasti intervencije AICS-a u Bosni i Hercegovini su okoliš i lokalni razvoj, poljoprivreda i sigurnost hrane, civilna zaštita, obrazovanje i ljudska prava.

AICS u Bosni i Hercegovini podržava fitosanitarni sustav u smjeru usklađivanja i primjene mjera politike u fitosanitarnom sektoru, s naglaskom na područje zdravlja bilja, sredstava za zaštitu zdravlja bilja i kontrole sigurnosti hrane. Aktivnosti koje se provode u okviru inicijative „Nove aktivnosti za potporu fitosanitarnom sektoru u Bosni i Hercegovini u cilju usklađivanja sa standardima EU-a“ (PHYTO-BiH) imaju za cilj konsolidaciju tehničkih, specijalističkih i organizacijskih sposobnosti institucija BiH odgovornih za fitosanitarnu analizu kroz potporu u procesu akreditacije laboratorijskih metoda, prilagođavanje i opskrbu laboratorijskom opremom i razvoj kapaciteta laboratorijskog osoblja.

Za ovaj projekt je planirana dodjela od 1.198.400 eura sa aktivnostima u trajanju od 36 mjeseci tijekom razdoblja provedbe od lipnja 2019. do svibnja 2022. godine.

5.7. Sjedinjene Američke Države/USAID

Sjedinjene Američke Države/USAID imaju strateški dokument: USAID/ Razvojna strategija za Bosnu i Hercegovinu 2012-2020 (*USAID/Bosnia and Herzegovina Country Development Cooperation Strategy 2012-2020*). Aktivnosti koje USAID provodi u okviru svojih projekata, temelje se na sveukupnom cilju kojim se želi postići da Bosna i Hercegovina bude stabilnija zemlja koja se približava euroatlantskim integracijama. Razvojni ciljevi ove strategije su usmjereni na gospodarski razvoj, odnosno na razvijanje konkurentnog, tržišno orijentiranog gospodarstva koje pruža bolje ekonomske prilike za sve njene građane i demokraciju i upravljanje u cilju stvaranja funkcionalnih i odgovornih institucija i drugih dionika koji udovoljavaju potrebama građana.

U 2019. godini nastavljene su aktivnosti u okviru projekta USAID/Sweden FARMA II koji predstavlja potvrdu vizije USAID-a i Vlade Kraljevine Švedske da domaći potrošači mogu i trebaju imati povjerenja u prehrambene i poljoprivredne proizvode domaće proizvodnje, a koje je, također, moguće izvoziti i na tržišta Europske unije.

U četvrtoj godini provedbe ovog projekta nastavljeno je pružanje tehničke pomoći i izobrazbe kroz program prilagođen potrebama korisnika s ciljem unapređenja konkurentnosti prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda kroz proširivanje ekološki održive proizvodnje i prerade te povećanjem proizvodnje prehrambenih proizvoda višeg stupnja prerade. Ostvarivanje uspjeha na ovim područjima djelovanja će doprinijeti sveobuhvatnom gospodarskom rastu u sektoru poljoprivrede, te smanjenju siromaštva u ruralnim područjima.

U projekt USAID/Sweden FARMA II uključen je i program dodjele bespovratnih financijskih sredstava – grantova neprofitnim, profitnim, istraživačkim i akademskim organizacijama u cilju pružanja podrške inovativnim idejama te novim tehnologijama, analizama, konferencijama, radionicama, publikacijama, istraživanjima, studijskim putovanjima, izobrazbama i seminarima. Svi dodijeljeni grantovi trebaju izravno i u značajnoj mjeri doprinijeti povećanju konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora, pojedinačnih podsektora, klastera ili lanaca vrijednosti, za razliku od stvaranja financijske koristi samo za jednog primatelja granta.

U okviru USAID/Sweden FARMA II projekta, Agencija za sigurnost hrane je provela obilježavanje Međunarodnog dana sigurnosti hrane, dok je u suradnji s Češkom razvojnom agencijom i USAID/Sida FARMA II projektom provedena „Prezentacija smjernica namijenjenih nadležnim institucijama u sustavu sigurnosti hrane u BiH i subjektima u poslovanju s hranom“.

Isto tako, od 2015. godine USAID financira i provodi projekt: „Partnerstvo za razvoj agrobiznisa“ koji pomaže u otvaranju radnih mjesta i povećanju prihoda kućanstava u ciljanim ruralnim regijama u BiH, podržavajući razvoj i širenje proizvodnje i prodaje kornišona, povrća i bobičastog voća za male poljoprivrednike.

6. Regionalne inicijative

6.1. Stalna radna skupina za regionalni ruralni razvoj zemalja Jugoistočne Europe - SWG RRD

Stalna radna skupina za regionalni ruralni razvoj zemalja Jugoistočne Europe (*Regional Rural Development Standing Working Group in South Eastern Europe – SWG RRD*) je regionalna međunarodna međuvladina organizacija koju čine institucije nadležne za poljoprivredu u dotičnim zemljama i teritorijama Jugoistočne Europe i predstavlja važan regionalni institucionalni okvir za suradnju u području politike poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Glavni cilj kojem teže članovi SWG-a je osigurati učinkovitu suradnju između ministarstava poljoprivrede i drugih dionika u području poljoprivrede i ruralnog razvoja i podržati integraciju u EU.

U navedenoj organizaciji Bosnu i Hercegovinu predstavljaju Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske i Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, odnosno imenovani zastupnici i relevantni službenici tih institucija kao i ministri koji predstavljaju odgovarajuće institucije na ministarskim konferencijama.

Provedba inicijativa i ciljeva u 2019. godini utemeljena je na Strateškom i operativnom planu SWG-a za razdoblje 2016-2020. (*SWG Strategic and Operational Plan – SOP for the midterm period 2016-2020*).

Tijekom 2019. godine SWG RRD je u suradnji s razvojnim partnerima (GIZ, BMEL JRC-Europska komisija i CEI) radio na implementaciji sljedećih projekata:

- „Podrška gospodarskoj diversifikaciji ruralnih područja u Jugoistočnoj Europi“ (SEDRA), 2018-2021. - GIZ;
- „Diversifikacija gospodarskih aktivnosti u ruralnim područjima Jugoistočne Europe: Potpora ulaganju u lanac vrijednosti i jačanje kapaciteta, 2019-2020. - GIZ;

- “Olakšavanje razmjene putem savjeta o usklađenim propisima o vinu u svim zemljama Zapadnog Balkana”, 2018-2021., kojeg financira Federalno ministarstvo prehrane i poljoprivrede Savezne Republike Njemačke (BMEL);
- „Studija najbolje prakse i potencijala sudjelovanja malih vlasnika u kratkim lancima vrijednosti u regiji Zapadnog Balkana i Turskoj“, 2019-2020. – Zajedničko središte EK za istraživanje (JRC, Europska komisija);
- „Studija o kapacitetima za istraživanje, inovacije i transfer tehnologije i kretanjima u poljoprivrednoj politici u kontekstu procesa približavanja EU-u u pretpristupnim zemljama (ARAPD)“, 2019-2020. – Zajedničko središte EK za istraživanje (JRC, Europska komisija); i
- “Program za izgradnju kapaciteta za savjetodavne usluge na Zapadnom Balkanu za podršku sudjelovanju u IPARD pozivima”, 2019 - 2020. – Srednjoeuropska inicijativa (CEI).

7. Kreditori

7.1. Svjetska banka

Strategija partnerstva za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2016-2020. (*International Development Association and International Finance Corporation Country Partnership Strategy for Bosnia and Herzegovina for the Period 2016–2020*) daje temelje za analizu, savjete i financiranje radi ubrzanja provedbe reformi izrađenih za obnovu gospodarskog rasta. U cilju pripreme ove strategije, izvršena je sustavna dijagnostička analiza koja je izvršena radi određivanja izazova s kojima se BiH suočava na putu ka rastu i prosperitetu te kako bi se identificirala moguća rješenja.

Temeljni zaključak je da BiH može postići održivi rast koji će biti od koristi za široke društvene skupine samo ukoliko se poduzmu odlučni koraci na uređenju javnog sektora kako bi se dala šansa rastu i iskoristio potencijal privatnog sektora. Kroz strateški okvir Grupacija Svjetske banke podržat će reforme u tri područja:

- 1) Povećanje učinkovitosti i efektivnosti javnog sektora;
- 2) Stvaranje uvjeta za ubrzan razvoj privatnog sektora; i
- 3) Izgradnja otpornosti na prirodne katastrofe.

U provedbi je „Projekt razvoja navodnjavanja“ (IDP) čiji je razvojni cilj poboljšanje performansi sustava za navodnjavanje i potpora institucijama koje podržavaju poljoprivredne proizvođače u projektnim područjima. Projekt je tijekom 2019. godine podržavao bolje planiranje i upravljanje vodnim resursima te održivo korištenje vodnih resursa za navodnjavanje i odvodnjavanje kao i ublažavanje utjecaja suša i poplava. Sredstvima iz ovog kredita se priprema i strategija za prilagodbu klimatskim promjenama.

Projekt provode nadležne institucije entiteta, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske i Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH putem jedinica za implementaciju projekata (PCU i APCU).

7.2. Međunarodni fond za razvoj poljoprivrede – IFAD

IFAD-ova (*International Fund for Agricultural Development*) strategija pod nazivom Bosna i Hercegovina – Strateški program prilika utemeljen na rezultatima (*Bosnia and Herzegovina Result Based – Country Strategic Opportunities' programme - RB-COSOP*) odobrena je 2013. godine, za razdoblje od šest godina, te je njeno trajanje u 2018. godini produženo do 2021. godine. U ožujku 2020. godine bio je planiran dolazak izaslanstva za sačinjavanje novoga COSOP-a, ali uslijed situacije s pandemijom COVID-19 otkazan je do daljnjeg.

Sveobuhvatni razvojni cilj COSOP-a je omogućiti siromašnim ljudima na selu da kroz kreditna sredstva unaprijede proizvodnju hrane i ostvare prihode. Također, projektnim aktivnostima se podržavaju nekomercijalni i komercijalni poljoprivrednici i poljoprivredna poduzeća.

Razvojna orijentacija COSOP ima tri strateška cilja:

1. Organizacije poljoprivrednika (OP) i njihove krovne organizacije su učinkovite u pružanju potpore poljoprivrednicima u njihovom prijelazu iz nekomercijalne na komercijalnu poljoprivredu;
2. Klasteri malih poljoprivrednika, OP-a i malih i srednjih poduzeća (MSP) su u mogućnosti pristupiti tehnološkoj inovaciji, poslovnom razvoju i financijskim uslugama kako bi postigli dugoročnu konkurentnost; i
3. Pristup malih poljoprivrednika i poduzetnika tržištima izvan farme poboljšan je kroz izgrađenu javnu i kolektivnu tržišnu infrastrukturu.

Uz to, rodna (gender) ravnopravnost među spolovima i okolišna održivost pratile bi se kao dva važna isprepletana pitanja.

U FBiH, kao i u RS-u, IFAD preko dvije entitetske projektne provedbene jedinice (PCU u Sarajevu i APCU u Banjoj Luci) trenutno provodi dva projekta: RBDP i RCDP, a APCU Banja Luka provodi projekt RCDP.

Projekt razvoja ruralnog poslovanja (*The Rural Business Development Project - RBDP*) je završen do datuma zatvaranja projekta 30.9.2019. godine za dio IFAD-ovog kredita, a za dio OFID-ovog kredita (samo u FBiH) projekt se završava 30.9.2020. godine.

Program razvoja ruralne konkurentnosti (*The Rural Competitiveness Development Programme - RCDP*) je sedmi projekt IFAD-a koji je započeo krajem 2017. godine. Provedba projekta će se odvijati do 2022. godine. Datum zatvaranja tog prvog ciklusa je 30. rujna 2022. godine. Prvobitno zacrtani drugi ciklus od pet godina trajanja (2020-2025) je otkazan zbog izlaska izvan vremenskog okvira.

RCDP se provodi kroz dvije komponente koje su komplementarne jedna s drugom:

(i) Omogućavanje povoljnijeg okruženja za uključivi razvoj podsektora, točnije - platforme sudionika na razini klastera i na razini podsektora poboljšavaju koordinaciju lanaca vrijednosti i upravljanje podsektorom, usmjeravaju javne politike i ulaganja kako bi se jamčila dugoročna konkurentnost podsektora, te odgovarajuće tehničke/stručne i usluge poslovnog razvoja postale su dostupne na lokalnoj i entitetskoj razini;

(ii) Održivo uključivanje malih poljoprivrednika u uspješne lance vrijednosti, odnosno - poslovni prijedlozi (PP) koji dopuštaju poslovnim partnerima (proizvođačima i agrobiznisu) planirati, koordinirati i vršiti ulaganja koja su od međusobnih koristi kao glavni instrument projekta i poslovnih partnera PP-a (proizvođača manjega opsega i sakupljača i njihovih

organizacija, poduzeća agrobiznisa) za održivi razvoj njihovih zajedničkih poslovanja u odabranim podsektorima i lancima vrijednosti. PP-i će također uokviriti potrebe partnera u pogledu razvoja kapaciteta i ulaganja od čega će dio riješiti javna (projektna) sredstva. Veoma siromašni i siromašni poljoprivredni proizvođači, žene i mladi bit će uspješno uvezani u konkurentne i profitabilne lance vrijednosti.

Tijekom 2019. godine, radilo se na uspostavi klusterskih platformi (Komponenta 1) kao foruma za lobiranje i unapređenje položaja poljoprivrednika i plasmana njihovih proizvoda na tržištu, njihovih organizacija/udruga i zadruga, kao i tržišnih integratora/otkupljivača u podsektorima voća, povrća i ljekovitog bilja i šumskih plodova.

Program primjenjuje pristup poslovnih planova čija se realizacija odvija od proljeća 2019. godine (nabavka početnih paketa za proljetnu sjetvu i opremu). S obzirom da PP-ovi predstavljaju polaznu osnovu za uključivanje siromašnih farmera u LV u cilju njihovog osnaživanja (ostvarivanje većih prihoda od povećane proizvodnje poljoprivrednih proizvoda, voća i povrća, kao i ljekovitog i aromatičnog bilja) koncipirani su tako da kroz prijedloge u PP-ima Lider provodi nabavke resursa za stvaranje i proširivanje proizvodnih kapaciteta, i to:

- Nabavka **starter paketa** za uključene korisnike (targetirani farmeri);
- Nabavka **opreme za udruge/zadruge** neophodne za potporu i proširenje kapaciteta; i
- Ulaganje u **prateću infrastrukturu** za olakšavanje pristupa tržištu.

Rezultati djelovanja PCU-a kroz aktivnosti koordiniranja sa svim učesnicima u odabranim podsektorima trebala bi rezultirati određenim promjenama u položaja malih farmera i ostalih sudionika na tržištu, kao i promjenama u sustavu tržišnih aktivnosti.

Nabavke su izvršene za farmere i članove udruga koje su Lideri delegirali kao značajnu i perspektivnu kariku u uspješnim lancima vrijednosti, a oprema je nabavljena za udruge kako bi iste proširila svoje kapacitete za uključivanje novih članova-siromašnih farmera.

Projekt razvoja poljoprivrede i ruralnog poduzetništva (*Rural Enterprise and Agricultural Development Project – READP*) izrađen je 2017. godine i još uvijek je u fazi pregovora i pripreme za potpisivanje i ratifikaciju. Za očekivati je da će projekt početi s provedbom 2021. godine nakon završetka procesa ratifikacije i odobravanja.

8. Preporuke i zapažanja

Opća preporuka za donatore kojima je u fokusu Bosna i Hercegovina i sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja bi bila da svoje aktivnosti planiraju u suradnji s nadležnim institucijama u BiH i usmjere ih, prije svega, na pomoć u ispunjavanju prioriteta koji su određeni strateškim dokumentima u ovom području (kako je naprijed navedeno) kao i prioriteta i preporuka Europske komisije, a sve u kontekstu ispunjavanja obveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i Europske unije.

8.1. Preporuke Europske komisije, Parlamentarne skupštine BiH i Vijeća ministara BiH

Provesti preporuke iz Mišljenja Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji i Analitičkog izvješća u dijelu koji se odnosi na područja poljoprivrede, sigurnosti hrane i ribarstva⁴.

Isto tako, provesti preporuke Parlamentarne skupštine BiH i Vijeća ministara BiH uz uvjet političke stabilnosti u smislu uspostave izvršnih tijela na svim razinama i uspostave funkcionalne zakonodavne vlasti te postizanja političkog dogovora o ključnim pitanjima u oblasti poljoprivrede u kojima je zabilježen zastoj dugi niz godina.

8.2. Zapažanja

Nakon usvajanja Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021) – Okvirni dokument, tijekom 2018. godine je otvorena mogućnost programiranja za oblast poljoprivrede čime je izmijenjen nepovoljan trend gubljenja pretpristupnih sredstava namijenjenih poljoprivredi i razvoju ruralnih područja, koji je trajao od početka IPA II paketa, tj. od 2014. godine, praktično od same uspostave fonda.

Zbog veoma zahtjevnih obveza koje čekaju poljoprivredu tijekom cijelog pretpristupnog perioda naredni koraci u koordinaciji donatorske potpore sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja trebaju biti usmjereni i u smjeru unapređenja administrativnih kapaciteta i jačanju ljudskih resursa radi što bolje pripremljenosti postupnog usklađivanja propisa s propisima EU-a i ustanovljenim procedurama Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije (ZPP), uključujući i iznalaženje modela IPARD provedbene strukture i njene uspostave kako bi sredstva iz narednog IPA III programa u razdoblju 2021-2027. godine bila dostupna sektoru poljoprivrede i razvoju ruralnih područja i bila provedena putem nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini. Ovo je veoma važno naglasiti jer je izostanak korištenja IPARD sredstava iz Instrumenta za pretpristupnu pomoć Europske unije u sektoru poljoprivrede već ostavio vidljiv trag u pretpristupnom razdoblju u dijelu napretka usklađivanja propisa s propisima EU-a i ustanovljenim procedurama. Zbog izostanka tehničke pomoći, nedovoljno su izgrađeni institucionalni kapaciteti u poljoprivrednom sektoru na svim razinama vlasti u BiH, a pored otežane mogućnosti za praćenje promjena u zakonodavstvu EU-a, bez tehničke potpore gubi se i mreža suradnje, kako sa zemljama EU-a, tako i zemljama iz regije koje ubrzanim tempom preuzimaju propise i uspostavljaju potrebne strukture u jednoj od najzahtjevnijih oblasti europskog zakonodavstva.

U prijedlogu Komunikacije Europske komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Europskom ekonomsko-socijalnom odboru i Odboru regija u svezi s poboljšanjem procesa pridruživanja - vjerodostojna perspektiva EU-a za Zapadni Balkan koja je pripremljena u 2019. godini⁵ navodi se da će u narednom razdoblju naglasak biti na određenim procesima, a koji su u isto vrijeme područja u koja treba koordinirati i usmjeravati donatorske aktivnosti, i to:

- **vjerodostojniji proces:** pristupni proces treba se temeljiti na vjerodostojnosti, uzajamnom povjerenju i jasnim obvezama Europske unije i zemalja Zapadnog Balkana.

⁴ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-bosnia-and-herzegovina-analytical-report.pdf>

⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/enlargement-methodology_en.pdf

Vjerodostojnost bi se trebala povećati jačim usmjerenjem na temeljne reforme, počevši s vladavinom prava, funkcioniranjem demokratskih institucija i javne uprave te gospodarstvom zemalja kandidatkinja. Kad partnerska zemlja ispuni objektivne kriterije, države članice dogovaraju se o prelasku na iduću fazu procesa na temelju zasluga;

- **jače političko vodstvo:** politička priroda pristupnog procesa zahtijeva jače političko vodstvo te angažman na najvišim razinama. Komisija želi povećati broj prilika za politički dijalog i dijalog o politikama na visokoj razini, npr. na redovitim sastancima na vrhu EU-a i zemalja Zapadnog Balkana te uz pojačane ministarske kontakte. Osim toga, države članice trebale bi se sustavno uključivati u praćenje i preispitivanje pristupnog procesa. Sva tijela obuhvaćena Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju više će se usmjeriti na ključna politička pitanja i reforme, a međuvladine konferencije će osigurati jače političko vodstvo u pregovorima;
- **dinamičniji proces:** radi povećanja dinamike pregovaračkog procesa Komisija predlaže grupiranje pregovaračkih poglavlja u šest tematskih skupina: temeljna pitanja, unutarnje tržište, konkurentnost i uključiv rast, zeleni program i održiva povezanost, resursi, poljoprivreda i kohezija te vanjski odnosi. Umjesto otvaranja pojedinačnih poglavlja, nakon ispunjavanja mjerila za otvaranje, pregovori o svakoj skupini će se otvarati kao cjelina;
- **predvidljiviji proces:** Komisija će pojasniti šta EU očekuje od zemalja proširenja u različitim fazama procesa. Postat će jasnije koje pozitivne rezultate može donijeti napredak u reformama i koje će biti negativne posljedice ako se napredak ne postigne.

Kako bi potaknula zahtjevne reforme, Komisija će bolje utvrditi uvjete za napredak kandidata te će pružiti jasne i konkretne poticaje od neposrednog interesa za građane. Poticaji bi mogli uključivati ubrzanu integraciju i uključivanje u pojedinačne politike, tržište i programe EU-a, pri čemu bi se osigurali ravnopravni uvjeti za sve dionike, te povećanje financiranja i ulaganja. Napredak u provođenju reformi za kandidate će značiti napredak u procesu.

S druge strane, posebno značajno za BiH je da Komisija predlaže i odlučnije mjere kojima bi se sankcionirala svaka ozbiljna ili dugotrajna stagnacija ili nazadovanje u provođenju reformi i ispunjavanju uvjeta pristupnog procesa. Koristi koje se mogu ostvariti boljom integracijom, npr. pristup programima EU-a, također bi se mogle pauzirati ili povući, a opseg i intenzitet financiranja EU-a bi se mogli smanjiti.

Primjenom mjera Zajedničke poljoprivredne politike u zemljama EU-a naročita pažnja se poklanja obnovi i razvoju ruralnih područja, očuvanju kulturnog blaga i tradicionalnih vrijednosti. Značajna sredstva su izdvojena za potpore ruralnom razvoju, uključujući potporu razvoju seoskog turizma, obnovu tradicionalnih zanata, poboljšanje infrastrukture, kao i promidžbu autohtonih poljoprivrednih proizvoda. Neispunjavanje uvjeta za korištenje tehničke pomoći Europske unije u sektoru poljoprivrede i prerade poljoprivrednih proizvoda za posljedicu ima pad konkurentnosti poljoprivrednog sektora, te otežan izvoz poljoprivrednih proizvoda.

Imajući u vidu da je usvojen cjelodržavni strateški dokument za sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja na temelju kojeg je programirana potpora iz fonda IPA II, te da su evidentne spoznaje ključnih aktera o neophodnosti pripreme i razvoja novih strateških dokumenta za sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, kako bi sredstva iz narednog IPA III programa u razdoblju 2021-2027. godine bila dostupna ovom sektoru, postoji realna nada da će Bosna i Hercegovina u narednom periodu uspjati da odgovori izazovima i izvrši potrebne reforme, uspostavi i ojača potrebne institucionalne strukture i prilagodi svoju poljoprivredu zahtjevima tržišta EU-a.

9. Prilozi

9.1. KORIŠTENJE TAIEX INSTRUMENTA TEHNIČKE POMOĆI EUROPSKE UNIJE U BOSNI I HERCEGOVINI U 2019. GODINI

Tijekom 2019. godine Bosna i Hercegovina je koristila Tehničku pomoć Europske komisije i u okviru instrumenta za razmjenu informacija (*Technical Assistance and Information Exchange* – TAIEX) koja je bila dostupna i financijski podržana u okviru Glavne uprave za susjedstvo i pregovaranje proširenja Europske komisije (DG NEAR). Predstavnici institucija Bosne i Hercegovine nadležnih za poglavlja 11., 12. i 13. *acquis*-a su tijekom 2019. godine, programirali i osigurali sudjelovanje predstavnika nadležnih institucija svih razina u sedam ekspertnih misija, devet radionica i pet studijskih posjeta zemljama Europske unije.

• Poljoprivreda, ruralni razvoj i ribarstvo

1. Radionica o proizvodnji i stavljanju na tržište certificiranih organskih proizvoda, 24-25.10.2019. godine, Sarajevo, BiH;
2. Radionica o očuvanju domaćih autohtonih pasmina životinja, 15-16.10.2019. godine, Banja Luka, BiH;
3. Ekspertna misija o sljedivosti u vinskom sektoru, službena kontrola i obvezna dokumentacija, s naglaskom na zemljopisne oznake, 4-6.6.2019. godine, Čitluk i Mostar, BiH;
4. Ekspertna misija za uspostavu marketinških standarda za voće i povrće, 27-31.05.2019. godine, Banja Luka, Gradiška i Sarajevo, BiH;
5. Radionica o nadzoru i evaluaciji strategija ruralnog razvoja, 20-21.5.2019. godine, Sarajevo, BiH;
6. Studijski posjet u području proizvodnje ovaca i koza, 20-23.5.2019. godine, Kaljari, Sassari, Republika Italija;
7. Radionica o transpoziciji zakonodavstva koje se odnosi na držanje pčela i pčelinjih proizvoda, 15-16.5.2019. godine, Banja Luka, BiH;
8. Studijski posjet sustavu identifikacije parcela zemljišta (LPIS) u centraliziranom okruženju, 26-29.3.2019. godine, Madrid i Toledo, Španjolska;
9. Radionica o europskom pristupu istraživanju površinskog okvira (*Area Frame Surveys*), 18-19.3.2019. godine, Dobož, BiH;
10. Ekspertna misija za uspostavu sustava za prikupljanje podataka o poljoprivredi, 11-15.2.2019. godine, Banja Luka, BiH;

• Sigurnost hrane i fitosanitarna politika

1. Radionica o jačanju svijesti o zaštiti prava uzgajivača bilja, voća i ukrasnih biljaka, 10-11.12.2019. godine, Sarajevo, BiH;
2. Ekspertna misija za usklađivanje zakonodavstva o GMO s pravnom stečevinom EU-a, 2-6.12.2019. godine, Mostar, BiH;

3. Radionica o očuvanju domaćih autohtonih rasa životinja, 15-16.10.2019. godine, Banja Luka, BiH;
4. Ekspertna misija za obavljanje veterinarskih pregleda na životinjama u prometu preko granice, 17.-20.9.2019. godine, Sarajevo, BiH;
5. Studijski posjet o shemi certifikacije sjemena; 17-21.6.2019. godine, Prag, Republika Češka;
6. Ekspertna misija za identifikaciju, registraciju i kontrolu kopitara, 20-22.5.2019. godine Hadžići, Sarajevo, BiH;
7. Radionica o obavještanju o bolestima životinja i epidemiji bolesti, 7-8.5.2019. godine, Sarajevo, BiH;
8. Ekspertna misija za utvrđivanje strategije za laboratorijsko ispitivanje uzoraka i potpora akreditiranim metodama; 15-19.4.2019. godine, Banja Luka i Sarajevo, BiH
9. Studijski posjet o tretmanu ambalaže od drveta; 8-12.4.2019. godine, Budimpešta, Roszke i Sopron, Mađarska;
10. Studijski posjet o procjeni zdravstvenog stanja biljaka i upravljanju štetnim organizmima u šumama; 1-5.4.2019. godine, Abbiate Grasso, Boves, Manta, Milan, Parabiago, Somma Lombardo, Torino i Vertemate Con Minoprio, Republika Italija;
11. Radionica o shemi certifikacije za povrće, usjeve i mješavine sjemena, 19-20.2.2019. godine, Sarajevo, BiH.

9.2. BTSF 2019 - BOSNA I HERCEGOVINA

Kroz inicijativu Europske komisije „Bolja obuka za sigurniju hranu“ (*Better Training for Safer Food - BTSF*) predstavnici Bosne i Hercegovine su sudjelovali na sljedećim događajima:

- **Sigurnost hrane**

1. “Zaštićene oznake podrijetla”, 12-15.2.2019. godine Prag, 5-8.11.2019. godine, Rim, Republika Italija;
2. „Antimikrobna rezistencija“, 18-21.2.2019. godine, Sofija, Bugarska;
3. “Audit općih zahtjeva za higijenu i procedura kontrole u skladu s načelima HACCP”, Pariz, 18–22.2.2019. godine;
4. “Sheme za organsku poljoprivredu”, Zagreb, 19-22.02.2019. godine;
5. „Mikrobiološki kriteriji“, Riga 24-27.9.2019. godine, Venecija 19-22.11.2019. i Pariz 10.-13.12.2019. godine;
6. „Food Improvement Agents (FIAP)“, Amsterdam, 7-11.10.2019. godine;
7. „Mikrobiološki kriteriji“, Riga, 22-25.10.2019. godine;
8. “Regionalni trening o prevenciji i kontroli antimikrobne rezistencije“, Podgorica 22-25.10.2019. godine;
9. “Higijena hrane i fleksibilnost”, Zagreb 11-15.11.2019. godine;
10. “Ishrana životinja”, Bolonja 2-6.12.2019. godine;
11. „Mikrobiološki kriteriji“;
12. „TRACES“, Atena 3-6.12.2019. godine; i
13. “Audit općih zahtjeva za higijenu i procedura kontrole u skladu s načelima HACCP”, Lisabon 9-13.12.2019.

- **Veterinarska oblast**

14. „Sistemi audita i internog audita“, 25-29.11.2019. godine Lisabon, Portugal;
15. „Nekomercijalno kretanje pasa i mačaka“ Atina, Grčka, novembar 2019. godine;
16. „Nekomercijalno kretanje pasa i mačaka“, Malaga, Španija, decembar 2019. godine; i
17. „Nadzor nad afričkom svinjskom kugom i upravljanje divljim životinjama“, 12-14.11.2019. godine Zagreb, Republika Hrvatska.

- **Fitosanitarno područje**

18. „Ankete o zdravlju biljaka“, 19-22.2.2019. godine Porto, Portugal;
19. TRACES, 7-10.05.2019. Kijev, Ukrajina;
20. „Revizija (Audit)“, 24-28.6.2019. Prag, Republika Češka;
21. „Ankete o zdravlju biljaka“, 4-7.11.2019. Bari, Republika Italija;
22. „Higijena hrane u primarnoj proizvodnji“, 18-22.11.2019. Valencia, Španjolska;
23. „Izobrazba za aktivnosti inspekcije i kalibraciju sredstava za zaštitu bilja“, 26-29.11.2019. Montpellier, Republika Francuska; i
24. „Ankete o zdravlju biljaka 8“, 9-12.12.2019, Bukurešt, Rumunjska

9.3. POPIS PROJEKATA U PODRUČJU POLJOPRIVREDE, PREHRANE I RURALNOG RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2019. GODINI

	Naziv projekta	Financiranje - sufinanciranje	Razdoblje	Vrijednost (EUR)
1.	Program razvoja ruralne konkurentnosti (RCDP)	IFAD, kredit	2017-2022. 2020-2025.	54.290.000
2.	Projekt razvoja navodnjavanja (IDP)	WB, kredit	2013-2019.	28.620.000
3.	Projekt razvoja ruralnog poslovanja (RBDP)	IFAD, kredit	2014-2019.	26.700.000
4.	Konkurentnost i inovacije: Lokalne razvojne strategije IPA 2016	EU/GIZ	2018-2022.	16.100.000
5.	USAID/Sweden FARMA II	USAID/Švedska	2016-2021.	15.973.000
6.	Lokalni integrirani razvoj (LIR)	EU/UNDP	2016-2019.	6.600.000
7.	Unapređenje sustava sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini s komponentama: - Potpora uspostavi funkcionalnog sustava kontrole pesticida i gnojiva, te integralne zaštite bilja - Potpora uspostavi sustava službenog uzorkovanja za salmonelu - Potpora uspostavi pilot sustava za kontrolu aditiva u hrani	R. Češka/CzDA	2017-2019.	2.000.000
8.	Nove aktivnosti za potporu fitosanitarnom sektoru u Bosni i Hercegovini u cilju usklađivanja sa standardima EU-a“ (PHYTO-BiH)	Republika Italija	2019-2022.	1.198.400
9.	Jačanje izvoznog potencijala i poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača u BiH - cijepjenje malih preživača protiv bruceloze	Kraljevina Švedska/SIDA	2016-2020.	922.232
10.	Tehnička pomoć u koordinaciji programa kontrole i iskorjenjivanja bolesti životinja u BiH - Faza III.	EU	2017-2019.	590.000
11.	Spremnost na odgovor u slučaju pojave afričke svinjske kuge na Balkanu	FAO	2019-2020	460.100
12.	Podrška tradicionalnoj proizvodnji Livanjskog sira	R. Češka/CzDA	2015-2020.	396.667
13.	Partnerstvo za razvoj agrobiznisa	USAID/privatni sektor	2015-2020.	373.190
14.	Podrška unapređenju nacionalnog sustava nadzora nad biljnim, štetnim organizmima i sustava fitosanitarnog certificiranja	FAO	2019-2020	357.000
15.	Smanjenje rizika od katastrofa za održivi razvoj	FAO	2019-2021	173.000
16.	Jačanje kapaciteta privatnog i javnog sektora u prioritetnim lancima vrijednosti	FAO	2019-2021	139.400